

K.K.T.C
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Her Yönüyle Elazığ

Mezuniyet Çalışması

Savaş Şeker

Danışman:
Doç.Dr Bülent Yorulmaz

2001 Lefkoşa

İÇİNDEKİLER

1-ÖNSÖZ.....	3
2-ELAZIĞ'IN TARİHİ.....	4-17
3-ELAZIĞ'IN MİMARİ YAPISI.....	17-20
4-ELAZIĞ'IN TARİHİ YERLERİ.....	20-28
5-GELENEK VE GÖRENEKLERİMİZ.....	28-50
6-ELAZIĞ MUSİKİSİ.....	50-55
7-YEMEKLERİMİZ.....	55-59
8-ELAZIĞ İLİ HARİTASI.....	60
9-ELAZIĞ YÖRESİNE AİT FOTOĞRAFLAR.....	61-65
10-YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	66

ÖNSÖZ

Bugünkü Elazığ 1834 yılında tarihi Harput'un bir mezrası olan ve "mezre" diye anılan ovaya nakledilmesiyle kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise gelişmesine devam ettirerek gelişen ve Doğu Anadolu'nun önemli merkezlerinden birisi olan Elazığ, kültür tarihi ve yerleşme tarihi açısından büyük önem arz eder. Bilim adamlarının yer değiştiren şehirler arasında saydığı Elazığ ,1937 yılında bugünkü ismini almıştır. Bu mezuniyet çalışmamda Elazığ ilinin örf ,adet yaşam ,müzik ,folklor edebiyat vede kendimize özgü lehçemizi incelemiş bulunmakdayım tek bir kaynak ve şahsiyetle hazırlanmamış bir çok kaynak ve bizzat orada yaşayan kişilerden de yardım almış bulunmakdayım.

Yakın Doğu Üniversitesi ,Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından mezuniyet çalışması olarak verilen bu konunun amacı kendi atalarımızın vede büyüklerimizin yaşadığı bu ili heryönüyle incelemek ve bilgisahibi olmak.

Mezuniyet çalışmamda bana yardımcı olan Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı Doç.Dr.Bülent Yorulmaz Bey'e ve yardımcı olan şahıslara teşekkür ederim.

ELAZIĞ'IN TARİHİ

Doğu Anadolu'da Tarihi Harput Kalesinin Bulunduğu tepenin eteğinde kurulmuş bir şehirdir. Deniz seviyesinde 1067 metre yükseklikte bulunan şehir hafif meyilli bir zemin üzerindedir. Mevcut tarihi kaynaklara göre Harput'un en eski sakinleri M.Ö. 2000 yıllarından itibaren Doğu Anadolu'ya yerlesen Hurrilerdir. Yine tarihi kayıtlara göre Hurrilerden sonra bölgenin Hitit hakimiyeti altına girdiğini görmekteyiz. Çok uzun sürmeyen Hitit hakimiyetinden sonra M.Ö. 9. Asırdan itibaren Doğu Anadolu'da devlet kuran Urartular Harput'ta uzun süre hüküm sürmüştür. Bugün bile tarihi heybetiyle ayakta duran Harput Kalesi Urartu devrinin izlerini taşımaktadır. Kale'de kaya içine oyulmuş merdivenler, tünel ve hücrelerle su yolu bulunduğu tesbit edilmistir. M.Ö. 9. Asırdan beri bu kalesiyle müstahkem mevki olarak bilinen Harput, en az 4000 yıllık bir maziye sahip bulunmaktadır. Harput isminin ilk hecesi olan Har, tas (kaya) anlamına, son hecesi olan put (berd) ise kale anlamına gelmektedir. Günümüz Türkçesi ile Tas Kale anlamını taşımaktadır. Harput'un tarihini biraz daha derinliğine incelediğimizde, M.S. 1. asırdan 3. asra kadar, zaman zaman Romalıların siyasi ve askeri nüfuzunda kaldığını görmekteyiz. Ancak Romalıları Anadolu'dan çıkarmak için uzun ve çetin mücadeleler yapan Pontus Kralı Mithradates devrinde ve ondan sonraki zamanlarda bir takım eller değiştirdiği de bilinmektedir. Bununla beraber, Miladi 3. asırda, İmparator Diocletianus zamanından itibaren Harput bölgesi tamamen Roma imparatorluğuna bağlanmıştır.

Daima ihtilaf hududu olarak görülen ve zaman zaman Sasanilerin, zaman zaman Bizanslıların hakimiyetine girerek el değiştiren Harput'ta Bizans hakimiyetinin ilk devresi 7. asrın ortalarına rastlar. Ancak Hz. Ömer zamanında Suriye ve Irak'ı ele geçiren Arapların 7. asrın ortalarına doğru Harput ve çevresini de zaptettiklerini görüyoruz. Bu şekilde başlayan Arap hakimiyeti, 10. asrın ortalarına kadar devam etmiştir. Romalılar devrinde olduğu gibi, Araplar devrinde de Harput'ta etkin bir iz rastlanmamıştır. Bölge, daha çok Bizans ve Arap siyasi ve askeri gücünün gövde gösterilerine sahne olmuştur. Harput'un Bizanslıların hakimiyetine ikinci defa geçisi 10. asra rastlar. Bizanslıların İslam alemine karşı giriştikleri büyük seferlerin ilk hedefi daima Harput olmuştur. Nitekim, ilk taarruzda Bizanslılar Harput'u ele geçirmişler ve burada bir vilayet teşkilatı kurarak kaleleri tahkim etmişlerdir. Bizans tarihinde Harput, bugünkü söyleyişle çok yakın olarak "Harpote" diye geçmektedir. Aslında Harput bölgesi de "Mesopotamia" olarak adlandırılmaktadır. Harput'ta Bizans hakimiyeti aşağı yukarı 11. asrın sonuna kadar devam etmiştir.

ELAZIĞ'IN KONUMU

Elazığ, Fırat Havzasının "Yukarı Fırat Bölümü"nde yer alan bir Doğu Anadolu kentidir.

İl, 40° 21' ve 38° 31' doğu boylamları ile 38° 17' ve 39° 11' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Şehrin denizden yüksekliği ortalama 1067 metredir. İl

batıdan Malatya, doğudan Bingöl, kuzeyden Tunceli , kuzeybatıdan Erzincan, güneyden ise Diyarbakır illeri ile çevrelenmiştir. Yüzölçümü 9153 Km2 olup, Türkiye topraklarının % 0.12'sini oluşturmaktadır. Tektonik bir alanda yer alan II toprakları, doğu ve güneyden, Güneydoğu Torosların batı uzantılarıyla, kuzey ve batıdan ise Keban ve Karakaya baraj gölleriyle çevrili bulunmaktadır.

GENEL TARİHİ

ELAZIĞ ili doğal şartların elverişli olması nedeniyle paleolitik (yontma taş) döneminden beri çeşitli toplulukların yerleştiği bir alan olmuştur.

Keban ve Karakaya barajları eski eserleri kurtarma projesi çerçevesinde yapılan arkeolojik kazı ve araştırmalar ,yöre tarihinin bilinmesine büyük katkılar sağlamıştır.

Bu çalışma ışığında Elazığ-Harput yöresinin bilinen en eski sakinleri Hurriler'dir. Arkeolojik kazılar sonunda elde edilen tabletlerden anlaşıldığına göre Hurriler ,Ön Asya da büyük bir bölgeye yayılmış ,M.Ö.2 bin yılının sonlarında kuvvetlenerek ırkdaşları Subar Beyleri'ni de egemenlikleri altına alarak ,sınırlarını genişletmişlerdir. Hurriler den sonra bölge Hititlerin hakimiyeti altına geçmiştir.

M.Ö.IX, yüzyıldan itibaren Urartular bölgeye egemen olmuşlardır. Urartu dönemine ait Palu,Kömürhan ve Bağın'da çivi yazılı kitabeler bulunmaktadır.

M.Ö.VII. yüzyıllar da bölgeye Medler hakim olmuş , sonraki yüzyıllarda Pers Straplar'ın Büyük İskender'e yenilmesiyle Pers hakimiyeti sona ermiş , bölge İskender'in ordularının denetiminde kalmıştır.M.Ö.546 yılında Roma ordusu Persler'e yenilince yörede Persler'in hakimiyeti görülmeye başlamıştır.

Bu hakimiyetle birlikte yöre M.S.III. yüzyıla kadar Pers-Roma mücadelesine sahne olmuş ,Büyük Roma İmparatorluğu'nun M.S.395 yılında ikiye bölünmesinden sonra yörede ,Sasani Bizans mücadelesi başlamıştır. Sonuçta Fırat'ın batısı Bizans,doğusu Sasaniler ,hakimiyetine girmiştir.

KÜLTÜR TARİHİ

Bugünkü Elazığ 1834 yılında tarihi Harput'un bir mezrası olan ve "mezre" diye anılan ovaya nakledilmesiyle kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise gelişmesine devam ettirerek gelişen ve Doğu Anadolu'nun önemli merkezlerinden birisi olan Elazığ, kültür tarihi ve yerleşme tarihi açısından büyük önem arz eder.

Bilim adamlarının yer değiştiren şehirler arasında saydığı Elazığ ,1937 yılında bugünkü ismini almıştır. Harput; Sultan Aziz döneminde Mamûret'ül-Aziz ismin alıncaya kadar Harput ismiyle bilinmiş ve tarihe mal olmuştur. Bu nedenlerle Elazığ anlatırken onun menşeyini oluşturan Harput'dan bahsetmek ve hatta birisinin ismi anıldığında diğeri anlamak mecburiyeti var gibidir. Elazığ(Harput)ve çevresi çok eski bir yerleşme bölgesidir. Yöre hakkında ilk yazılı belgeler M.Ö.2000 yıllarına rastlar. Ancak 1967 yılında Keban Barajı'nın

yapımı nedeniyle oluşacak olan göl sahasında yapılan arkeolojik kazı ve etnografik araştırmalardan elde edilen buluntular , yörenin paleolitik (eski taş)devrine ulaşan bir iskan sahası olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim Elazığ'ın Murat ve Karasu'nun birleşmesinden oluşan Fırat Nehrinin çizdiği yay içinde sulak ve verimli bir ova üzerine kurulması ,yöreyi yerleşmeye elverişli kılmıştır. Elazığ(Harput)'ın yazılı tarihi hakkında ilk bilgilerin Hitit tabletlerinden almaktayız. Buna göre yörenin ilk sakinleri Mitanni adında bir devler kuran Hurriler olmuştur. M.Ö.III ve IV bin yıllarında bölgede Subarlar2ın yaşadıkları ve Fırat isminin bunlar tarafından verildiği ileri sürülmüştür. Subarlar'ın Hurriler2le aynı kökten geldikleri ve yeryüzünde madeni ilk işleyen kavim oldukları bilinmektedir. Hatta işlenen madenlerin Mezopotamya'ya da ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Mezopotamya'da gelişen kültürlerin kökenini burada aramanın daha doğru olacağı kanaatindedirler. Hurrilerden sonra M.Ö.2000 yıllarında yöreye İŞUVA adı veren, tarımda ve dokuma sanatında ileri olan Hititler hakim olmuşlardır.

Hititlerin yöredeki egemenliğine ;çivi yazısını kullanan ve taş oymacılığı konusunda ileri olan Urartular son vermiştir. Günümüzde de ayakta olan Harput Kalesini ilk yapanların Urartular olduğu ileri sürülmektedir M.S. 1. Asırla 3. Asar kadar Harput'a hakim olan Romalılar ,madencilikte ileri olup yörede maden işletmeleri kurmuşlar Harput ve civarında azda olsa bir şehir hayatının ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır.

Sasaniler'le Bizanslılar arasında zaman zaman el değıştiren Harput , 7. Asrın ortalarında Bizanslılar'ın eline geçer. Sonra H.z.Ömer zamanında müslüman Arapların hakimiyetine girer. Bu dönemlerde Uluova ve Kuzuova da hayvancılık yapıyor, insanlar çoksade bir hayat sürüyorlardı .10.asırda ikinci defa Harput'u ele geçiren Bizanslılar burada bir vilayet teşkilatı kurmuşlardır. Harput ve çevresi 1071 yılında kazanılan Malazgirt zaferinden sonra 1085 yılında Türkler'in eline geçmiştir.Harput'taki ilk Türk hakimiyeti Çubukoğulları ile başlar.Bu dönemde Harput'un iskanı ve imarı çalışmaları uç verir.Böylelikle günümüze kadar gelen ve sonsuza kadar devam edecek olan Türk hakimiyeti sağlam temeller üzerine kurulmuş olur. Anadolu'nunu fethine katılarak ,Türkleşmesinde önemli rol oynayan Artukoğulları ,Harput'ta 1113 yılından başlayıp 1234 yılına kadar ,yüzyıl sürececek olan bir hakimiyet kurmuşlardır.Artukoğulları'nın Harput'un kültür tarihi üzerinde önemli bir yeri vardır.Osmanlılar gibi kayı boyundan olan Artuklular ünlü komutan Belek Gazi'yi yetiştirmiş ,Harput'u bugüne kadar ulaşan Türk-İslam eserleriyle süslemeye başlamışlardır.Harput'taki Ulu Cami,Alacalı Camii bu dönemde yapılmışlardır.Yine Artukoğulları döneminde bir hastane,bir çok çeşme ,türbe ,saray inşa edilmiştir.Harput kalesi önemli bir onarım görmüş ve bazı eklentiler yapılmıştır. Yine kalenin hemen dibinde Süryani Kilisesinin Artuklu Hükümdarı Fahrettin Karaaslan tarafından yapıldığı kanaati vardır. Bu dönemde ticaret ve el sanatları son derece gelişmiştir.1185 yılında yapılan Ahi Musa Mescidi'nin varlığı Harput'ta bir Ahi Teşkilatı'nın kurulduğunu göstermektedir.Artuklular dönemi Harput'un bayındır hale gelmesiyle birlikte bilim ve sanatta da önemli hamlelerle

doludur.Adı bilinmeyen bir yazar matematik kitabı yazmış ,musikide .edebiyatta önemli gelişmeler olmuştur.Artuklular döneminde Uluova ve Kuzuova da geleneksek usüllerle tarım yapılmıştır.Bu dönemlerde evler genellikle tek katlı ve damlıdır. Artuklular döneminde Harput bir bilim,kültür,sanat ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Anadolu Selçuklu hükümdarı Alaaddin Keykubat ,Artukluların egemenliğine son vererek Harput'a hakim olur. Bu dönemde Harput'ta Türk-İslam Kültürü tamamen hakimdir. Ticaret,sanat ve kültür şehri olma özelliğini sürdürür. Arap Baba Mescidi bu dönemin eseri olup,mescitteki çini işçiliği ,el sanatlarının ne kadar ileri bir düzeyde olduğunu gösterir Selçuklular'ın zayıflama dönemlerinde Harput'a İlhanlı akınları oldu. İlhanlılar yörede huzursuzluk yarattıkları gibi Harput'ta oluşan uygarlık birikimlerini de önemli ölçüde tahrip etmişlerdir. Harput'un yaşadığı en acı ve en talihsiz yıllar bu dönem olmuştur . İlhani hakimiyetinden sonra Harput'a 1339 yıllarında başlayıp 1465 yılına kadar sürecek olan Dulkadiroğulları dönemi başlar ve bu dönemde Harput Kalesi tekrara onarım görür. Tarihi boyunca bir sınır bölgesi ve ihtilaf hududu olarak kalan Harput ,1465'de Akkoyunlular'ın eline geçer ve Osmanlılara sınır oluşturursunuz Hasan döneminde İtalyan gezgini Barbora'ya göre göz kamaştırıcı bir kenttir. Akkoyunlular zamanında Harput'ta para basılmış,kültür ve sanatta önemli hamleler yapılmış ,çok sayıda din adamı ,bilim adamı ve sanatkar yetişmiştir.

Harput 1507 yılında Safaviler'in eline geçmiş ,26 mart 1516 yılında ise Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır. Osmanlı Devleti zamanında en olgun devrini

yaşar ve Doğu Anadolu 'nun ticaret merkezi olur. Bu dönemde Palu ve Keban'da da önemli eserler yaptırılmış ,Keban ve Maden ilçelerinde maden işletmeciliği oldukça gelişmiştir. Bu nedenle özellikle Harput'ta bakır işletmeciliği gelişmiş ;bakır türkölere konu olmuştur.

Harput medreselerinde çok sayıda vasıflı alim ve sanatkar yetişmiştir. Yöre insanı divan edebiyatı konularına hakim olmuş ,Fuzuli ve Nedim gibi şairlerimizin şiirlerini bestelemişlerdir. Medrese kültürü ile, kır kültürü birbirini yakından etkilemiş aydın halk tezaadı önemli ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu dönemde musikide de önemli gelişmeler olmuş ve divan geleneği ile halk geleneğinin kaynaşmasından oluşmuş bir müzik kültürü ortaya çıkmıştır. İpekçilik son derece gelişmiş ,ipek tezgahları ve fabrikaları kurulmuştur.

Evliya Çelebi Harput'ta 17. Yüzyılda 600 dükkan ,7 ticaret hanından,bedesten ve saraçhaneden söz eder. Harput'un çevre köylerinde de el sanatları yaygınlaşmıştı.

Pamuk ve diğer zirai ürünler ekilir , tarım ve hayvancılıkla birlikte el sanatları en önemli geçim kaynağını oluştururdu.

Harput 19.yüzyılda canlılığını korudu.Kamus'al-Alem'e göre bu dönmede Harput'ta 2670 ev,843 dükkan, 10 camii,10 medrese, 8 kütüphane, 8 kilise ,12 han ve 90 hamam bulunmaktaydı. 19. yüzyılda Harput'ta sanayide uç vermeye başladı.Osmanlılar'ın son zamanlarında batılılar Harput'a özel bir önem verdiler. Amerikan,Alman ve Fransız kolejleri kurdular. Bu okullar Harputtaki yaşama

biçimini etkilemiştir. Bu nedenle Harput halkından bir çok insan Amerika'ya gidip gelmiştir. Cevat Fehmi Başkut'un yazdığı Harput'ta bir Amerikalı oyunu bu olayı Harput'un son yüzyıldaki çöküşünü anlatır. Harput,birbirine çok benzeyen sebeplerle tarihe karışan bir çok eski Türk şehri gibi terk edilmiştir. Yöneticilerin 1834 yılında askeri ve idari merkezlerini mezraya taşımaları ,demir yolunun mezreden geçmesi gibi nedenlerle zaman içerisinde Harput bütün fonksiyonları ile birlikte taşınarak bugünkü Elazığ 'ı oluşturmuştur.

Türklerin fethine kadar bir kale şehri olarak kalan Harput ,Türklerle birlikte bayındır bir şehir haline gelmiş ve istikrara kavuşmuştur. Orta Asya'dan kopup gelen Türk insanı ,beraberinde getirdiği bilgi birikimi,gelenek,görenekleri ile mahalli kültürlerden de istifade ederek ,Harput'u çiçek çiçek nakışlamış ve Türk medeniyetinin en hassas , en sevimli ve en yüksek örneklerini yaratmıştır.

Türklerle birlikte Harput'ta şehirleşme,ticaret,el sanatları,dini ve diğer kültürel faaliyetler her geçen gün gelişerek devam etmiştir. Son derece güçlü şairler , bilim adamları,mutasavvıf yetiştiren Harput ,kendine has bir folklor ve edebiyat geliştirmiş ve Türk kültür tarihi içerisinde nadide bir yere sahip olmuştur.

HARPUT VE ELAZIĞ ADININ KAYNAĞI

Asur ve Hitit yazılarında Harput'tan söz edilmektedir. Boğazköy'de bulunan Hititler'e ait çivi yazılı belgelerde Harput yöresine IŞUVA denildiği görülmektedir.M.Ö.19. uncu asırda bulunan Asurlar'a ait çivi yazılı Kapodokya metinlerinde KARPATA adıyla geçen yerin Harput olduğu söylenmektedir.Urartular döneminde Harput'a KARBED denilmekte idi."KAR " taş, "BERD" ise kale anlamına gelmektedir.

M.Ö.13. asra ait Hitit çivi yazılı bir vesikada Harput, HARPUTTAŞ olarak adlandırılmıştır. Vesikada Harputtaş ,Harziuna ülkesinin dört şehrinden birisi olarak gösterilmiştir.Harputtaş şehri ile bugünkü Harput'un aynı olduğu konusundaki fikri Prof.Bossert ileri sürmüştür.M.Ö.9. ve 8. yüzyılda Hitit kitabelerinde Harput'a HARPUTTAVANAS denilmektedir.

M.Ö.900-650 yıllarında Urartular Harput'a SUPANI adını vermişlerdir.Eski Yunan ve Romalılar bu kelimeyi SUPHANE ya da SOFEN şeklinde kullanmışlardır.Bununla beraber ünlü Alman Coğrafyacılardan "K.Ritter" Harput'un bütün SUPHANE eyaletinin merkezi olarak göstermekte ve bu fikri Lehman Haupt da muhtemel görmektedir.

Arap kaynaklarında Harput ve yöresi HİNZİT,Ermeni kaynaklarında ise HANDZİT olarak geçmektedir.Arap kaynaklarında İranlılar'ın zapt ettikleri ZİATA CASTELLUM denilen yerin Harput'tan başka bir yer olmadığı , ZİYATA kalesine Araplar'ın HİSN-I ZİYAT dedikleri ,Ziyata'nın Ziyad'a benzetilmiş olduğu ve

Castellumun'da Arapça kale manasına gelen HİSN kelimesinin karşılığı olduğu muhakkaktır.

Harput bir zamanlar bu şekilde isimlendirilmiş ve Hısn-ı Ziyat ismi yakın asırlara kadar devam etmiştir.Bazı bilginler Hısn-ı Ziyat isminin yalnızca kaleye verildiği ,şehre ise HARTABIRT denildiği ve Arapça'ya bu şekilde ve bazende HATR-EL-BUYUT geçtiği ifade edilmektedir.

Harput'un Elazığ'a taşınmasıyla Elazığ'da oturan insanlar Harput'a yukarı şehir demeye başladılar.

Elazığ'ın Osmanlı Dönemindeki ilk adı Mezradır.Elazığ'ın Sultan AZİZ zamanında bayındırlaştığı ve buraya MAMURET'ÜL AZİZ yani Aziz'in yaptırdığı kent adı verilmektedir.Sonraları halkın ağızında daha kolay söylenebildiği için ELAZİZ olarak kullanılmıştır.17 Kasım 1937 'de ELAZİZ'e gelen Atatürk ,şehrin adının ELAZIK olmasını istemiş; Atatürk'ün önerisi ve bakanlar kurulu kararı ile Elaziz,Elazık olarak değiştirilmiştir.Azık diyanı anlamına gelen bu kelime , söyleniş zorluğu nedeniyle 10 Aralık 1937 'de bir bakanlar kurulu kararı ile bugünkü söyleniş şekliyle kabul edilmiştir..

Harput'un Türklerin Eline Geçisi :

Harput ve çevresi, 26 Ağustos 1071 Malazgirt muharebesinden sonra kesin olmamakla beraber 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Bu ise Selçuklular devrine rastlamaktadır.Harput'un ilk Türk hakimi Çubuk Bey'dir. Çubuk Bey,

burada diger Selçuk ümerasi gibi Selçuklu Sultanina bagli olmak sartıyla bir Hükümet kurmustur. Kendisine oglu Mehmet Bey, halef oldugu içindir ki, Harput tarihinde bu devire “Çubukogullari Devri” denir. Çubukogullari ve onlarla birlikte gelen Türkmenlerin Harput halkinin ecdadini teskil ettigine şüphe kalmamistir.

Harput’un Türkler tarafından alınmasina kadar sadece müstahkem bir kale hüvviyetinde kalan bu yer, Türklerle beraber büyüyen bir sehir haline gelmistir. Çubukogullari devrinden sonra Harput’ta “Artukogullari Devri” baslar. 12. asrin ilk yillarinda baslayan bu devir, 1234 yilina kadar devam etmistir. Artukogullarinin Türkmenleriyle beraber Dogu Anadolu’ya gelip yerlesmelerinden sonradir ki bir kolda Harput’a gelmistir. Bunlara bu sebeple “Harput Artuklulari” denmektedir.

Artukogullari devrinde; adi hala Harput ve Elazig’da anilan Belek (Balak) Gazi’nin Harput’un yetistirdigi en ünlü Türk Fatihi oldugu bilinmektedir. (1965 yilinda Harput Turizm Dernegi tarafından Belek Gazi’nin, at üstünde güzel bir heykeli yaptirilmistir.) Onun en önemli hizmeti, Haçli seferleri sirasinda görülmüştür. Selahattin Eyyubi ile mukayese edenler bile olmustur. (Tarihçiler son arastirmalar isiginda Balak Gazi’nin asil isminin “Belek Gazi” oldugunu ifade etmektedirler.)

Balakgazi’den sonra 1185 yilina kadar Harput’ta yine Artukogullarindan gelen Prensler, hüküm sürmüşlerdir. Bunlardan Fahrettin Karaaslan’inda Harput tarihinde unutulmaz yeri ve eserleri vardir. Karaaslan 1148-1174 yillari arasinda Harput’ta hüküm sürmüş ve burada bulunan Ulu Camiyi yaptirmistir.

1234 yılında Harput'ta Artuk Hanedaninin hakimiyeti son bulur ve Harput Selçuklu Hanedanına ilhak olunur. Selçuklular devrinde Harput, bir Subasi tarafından idare edilmiş ve bu devirde " Arap Baba Camii "ve bitisigindeki türbe hariç önemli bir eser bırakılmamıştır. Anadolu Selçuklularının bölgedeki hakimiyeti sona erince, 14. asırda Harput'ta bir müddet İlhanlıların daha sonra da Dulkadirogullarının hüküm sürdüklerini görüyoruz. Uzun sürmeyen Dulkadirogulları devrinden sonra da Harput, 1465 de Uzun Hasan tarafından zaptedilmiş ve 40 yıl kadar Akkoyunluların idaresinde kalmıştır.

Akkoyunlulardan sonra 1507 yılında Harput, Şah İsmail'in idaresine geçmiştir. 1516 yılında Çaldıran muharebesi'nden sonra Osmanlı ordusu tarafından fethedilmiştir. Osmanlı İdaresine geçen Harput, başlangıçta Diyarbakir Eyaletine bağlı bir sancak halinde teşkilatlan- dirilmiştir. 1530 tarihli bir kayda göre Harput'ta o zaman 14 müslüman, 4 ermeni mahallesi vardı. Kamus-ül-a'lâm'a göre ise 19. Asrın sonlarında Harput'ta 2670 ev, 843 dükkan, 10 cami, 10 medrese, 8 kütüphane ve kilise, 12 han ve 90 hamam bulunmakta idi.

Yukarıda tarihi devirlerinden kısaca bahsettiğimiz Harput, birbirine benzeyen sebeplerle tarihe karışan birçok eski Türk şehirleri gibi nihayet terk edilmiş ve yerini bugünkü Elazığ'a bırakmıştır. Bugünkü Elazığ, II. Mahmut zamanında, 1834 yılında sark vilayetlerinde islahata ve devlet otoritesini yeniden kurmaya memur edilen Resit Mehmet Paşa zamanında halk arasında " Mezra " denilen simdiki yerine kurulmaya başlanmıştır. Aynı yıl içinde (1834) hastane,

kisla ve cephe binalari yapilmis Vilayet Merkezi Harput'tan buraya nakledilmistir. Bu nakilde Harput'un artik bir hudut sehri olmaktan cikmasi, ana yollara sapa kalmasi, bilhassa kis mevsiminde ulasim guclugu ve mezranin guzel bir sehir kurulmasina elverisli bulunmasi rol oynamistir.

Yeni kurulan sehir önceleri eyalet ve bilahare vilayet merkezi olmus, bir ara Diyarbakir vilayetine bagli bir Sancak haline gelmistir. 1875'de Müstakil Mutasarriflik, 1879'da da tekrar vilayet olmustur. Osmanli devletinin son yillarin Malatya ve Dersim Sancaklari da buraya baglanmis 1921'de bu iki sancakta Elazig'dan ayrilmistir.

Sultan Addulaziz'in tahta cikisinin 5. yilinda Haci Ahmed Izzet Pasa devrinde buraya tayin edilen Vali Ismail pasanin teklifi ile 1867 yilinda "Mamurat ul -Aziz" adi verilmistir. Fakat telafuzu guc oldugundan halk arasinda kisaca "ELAZİZ" olarak söylenegelmistir. Atatürk'ün 1937 yilinda sehre tesrifleri sirasinda "Azik Ili" anlamina gelen "ELAZIK" adi verilmiş, bu isim daha sonra "ELAZİĞ" a dönüşmüştür

Ahşap İçliğı ve Mimarlık :

Elazığ ve çevresinde Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemine ait dini, askeri ve sivil yapıların ilginç mimari örnekleri vardır. Bugün bile Akkoyunlu mimarisini yansıtan yapıları bulabilirsiniz... Akkoyunlu mimarisinin yapı ve

süsleme sanatına getirdiği yenilikler Harput'taki eserlerde gözlenir. Mekan anlayışı gelişmiş, yapılarda iç ve dış uyum sağlanmış revaklı avlular, son cemaat yeri ortaya çıkmıştır.

Yöredeki Osmanlı camileri, klasik Osmanlı üslubunu yansıtan küçük ve güzel eserlerdir. Keban ilçemizde bulunan ► Yusuf Ziya Paşa Camii ve Külliyesi bu üsluba yakın örneklerdendir.

20.YY başında Elazığ'da yapılan askeri kışlada, çağdaş batı mimarisinin özellikleri görülmektedir. Harput'taki Amerikan, Fransız ve Alman okullarının mimarisiinde batı tesiri görülür.

Tarihi kervansaraylar günümüze ulaşan sivil mimari örneklerinden sayılır. ► Denizli (Keban'ın Köyü), Kömürhan (su altında kaldı) İbrahim Şah Kervansaraylarının yazlık ve mescit bölümleri bulunmak- tadır. Harput'un yerinin değişmesiyle dönemin ünlü konak ve evleri yok olmuştur.

Ancak günümüzdeki yapılar 20. yüzyıl yapılarıdır. Eski Palu'daki 2 katlı düz damlı konak, saçaklarının ahşap işçiliği ile ilginçtir.

Şu anda tamamen yıkılmış olan Beşkardeşler konakları yöremizdeki en eski evlerden örneklerdir. Harput-Elazığ Konakları Ahşap ve kerpiçten yapılmış olup, yer yer taşda kullanılmıştır. Yöre evlerimizin belirgin özelliği geniş ve ferahlık duygusuna önem verilerek yapılmalardır. Geniş ve yüksek Şahnişenler, çıkmalar bu evlerin özelliğidir. Yazlık eyvanlar kuzeye, şahnişenler güneye

dönüktür. Evlerin taş kemerli iki kanatlı kapıları olup dış ve iç avluludur. Alt katlar genelde ambar, kiler gibi bölümlerden oluşmaktadır. Üst katlarda ise harem ve selamlık bölümleri vardır. Harem kısmında iç ve dış süslemeye çokca önem verilir.

Elazığ (Harput) ve yöresinde ahşap işçiliği de parlak bir dönem yaşamıştır. Harput konaklarının iç bezemelerinde cami mihraplarında, ahşap işçiliğinin güzel örneklerine rastlıyoruz. Günümüzde ahşap işçiliği eski önemini kaybetmiştir. Elazığ ve çevresinde, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemine ait dini,askeri ve sivil yapıların ilginç mitriari örnekleri vardır. Bugün bile Akkoyunlu mimarisinin özelliklerini yansıtan eserler vardır. Akkoyunlu mimarisinin yapı ve süsleme sanatına getirdiği yenilikler Harput'taki eserlerde gözlenir. Mekan anlayışı gelişmiş, yapılarda iç ve dış uyum sağlanmış, revaklı avlular, son cemaat yeri ortaya çıkmıştır. Yöredeki Osmanlı camileri klasik Osmanlı üslubunu yansıtan küçük ve güzel eserlerdir. Keban ilçesinde bulunan Yusuf Ziya Paşa külliyesi bu üsluba yakın örneklerdendir.

Eski Harput mimarisinin özellikleri ilk yıllarda Elazığ'da da sürmüştür. Büyük konaklar, geniş ve ferah odalıdır, pencereler soğuğa karşı küçük tutulmuştur. Isınma, ocaklarla sağlanmıştır. Halen mevcut olan ve Ulukent'te bir evin havuzbaşındaki duvarında bulunan 19. y.y Anadolu ressamlarından Ali Miralaygil'in yaptığı Harput'u tasvir eden resmi çok ilginçtir.

Günümüz Elazığ'ında eski mimariyi yansıtan pek az ev kalmıştır. İl Sonradan kurulduğundan genelde tüm yapılar Harput'tadır. Ancak Elazığ merkezde : Yalnız Vali Fahribey Caddesin'deki Kazım Efendi Sokak'ta bu evlerin örneklerini bulmak mümkündür. Eski Hükümet Konağı (Şu an Karakol olarak işlemekte), askeri rüştiye, ve bir kaç eski konak. Ayrıca ilçelerde de bir kaç virane eseri bulabilirsiniz. Bugün Elazığ'da çağdaş batı mimarisinin etkisinde betonarma çok ıcaGı binalar yapılmakta ve eski mimari örnekleri de suratle yok olmaktadır

HARPUT :

1. Harput Kalesi Camii :

Minaresiz olan bu camiden bugün hiç bir zi kalmamıştır. Bundan başka sağ tarafında kargir, ufak bir caminin daha olduğu ve daha evvelce mevcut olan minaresinin sonradan yapıldığı belirtilmektedir. Geride kalan kitabesine göre 1348 M. (805 H.) tarihinde inşa edildiği ileri sürülmektedir.

2. Yağcı Hanı :

Eski Hükümet meydanı civarında bulunmaktaydı. Bugün ise bu Handan da eser kalmamıştır.

3. Zahiye Medresesi :

İlk defa 1518 tarihli Tahrir Defterinde adı geçtiğine göre, yapılış tarihi 1518'den önce olmalıdır. Bugün ise mevcut değildir.

4. Kara Sufi Mescidi :

1518 tarihli tahrirde zikri geçen bu mescit bugün ayakta değildir.

5. Arslaniye Camii :

1523 tarihli tahrir defterinde zikri geçen bu camii bir külliye'dir. Bugün mevcut değildir.

6. Ortak Mescidi :

1523'te zikredildiğine göre, daha önceki tarihte inşa edilmiş olmalıdır. Bugün mevcut değildir.

7. Meydan Mescidi :

Atik ve Cedid diye anılan bu mescit de 1518 tarihli tahrir defterinde zikredilmektedir. 1703'te (1115 H.) tamir görmüştür.

8. Müderris Mehmet Efendi Mescidi :

1523 tarihli takrirden zikri geçen mescidin vakfiyesi de vardır. Bugün ise ayakta değildir.

9. Alaca Mescit (Arap Baba Mescidi) :

Kitabesine göre 1279 (678 H.) yılında Selçuklu hükümdarı III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Yusuf Bin Arapşah bin Şaban tarafından yaptırılmıştır. XIII. Yüzyılda Güneydoğu Anadolu'da rastlanan tek mescit örneğidir.

10. Peygamber (Nebi Aleyhisselam) Mescidi :

Attarlar ile yemeniciler çarşıları arasında bulunan bu mescit de XVI. Yüzyıldan kalmadır. 1930'lara kadar ayakta olduğu bilinmektedir.

MEDRESELER :

1. Arslaniye (Esediye) Medresesi :

1518 tarihli defterde muhtemelen Bahaüddin Medresesi olarak zikredilen medrese olmalıdır. Medrese, camii ve zaviye ile birlikte bir külliye teşkil etmektedir. Medresenin kesin inşa tarihi belli olmamakla beraber, Selçuklu ve Artuklular zamanında yapılmış olabileceği, bugün mevcut olmayan fakat 20-30 yıl kadar önce metruk bir halde bulunduğu ifade edilen avlusunun methalindeki üslup ve mimari özelliklerine istinaden ileri sürülmüştür. Söz konusu methalin üst köşelerini teşkil eden iki tarafındaki evvelce mevcut olduğu bildirilen arslan kabartmasından da bahsedilmektedir ki, isminin buradan geldiği tahmin olunmaktadır. Belki de Külliye'yi Artuklu Fahrettin Kara Arslan inşa ettirmiş olduğundan, Arslaniye adını almıştır.

2. Zahirîye Medresesi :

Aynı adla anılan mahallede bulunan bu külliye'nin bulunduğu yerde, bugün "Zahirî Baba" olarak anılan türbeden başka bir yapı kalmamıştır. Türbe, son derece küçük ve basit bir yapıdır. Muhtemelen Selçuklu çağında inşa edilmiştir. Zahirî Baba türbesinde mdefun olan zatın, medresenin korucusuna mı, yoksa sonraki devirlerde medresede hizmet veren bir zata mı ait olduğu bilinmemektedir. 1523 tarihli icmal defterindeki "Efkef-ı Medrese-i Melik-i Zahirîye" kaydına bakılırsa, Melik zahir'in, Harput'taki medrese ile olan ilgisi konusunda herhangi bir kayıt mevcut değildir.

3. Molla Ahmet Peykevi Medresesi :

Hayatı ve şahsiyeti hakkında efsanevi rivayetlerin dışında pek az bilgi sahibi olduğumuz Molla Ahmet Peykevi'cinin medrese ve zaviyesine ait kayıtlar, onun evvel zannedildiği gibi, XVII. Yüzyılda IV. Murat devrinde değil, ondan en az 120 sene önce yaşadığını ortaya koymaktadır.

ZAVİYELER :

1. Mansuriye Zaviyesi :

Cami-i Kebir mahallesinde bulunan bu zaviye, bugün halk arasında "Mansur Bab Türbesi" olarak bilinir. XVI. Yüzyıla ait bir vakfiyesi mevcut olup, bu tarihlerde yıllık geliri 8980 akçedir.

2. Derviş Beyazıd Külliyesi :

Sadece 1518 tarihli tahrir defterinde adı geçen bu külliyenin nerede olduğu bilinmemektedir. Ancak bugün böyle bir külliye mevcut değildir.

3. Şeyh Sadi Zaviyesi :

Bugünkü Birvanlı köyünde bulunan bu zaviyeden 1523 tahririnde zikr edilmektedir. Bugün mevcut değildir.

4. Seyyid Kasım Zaviyesi :

Hüseyin köyünde bulunan bu zaviyede de 1523 tahririnde zikredilmektedir. Bugün mevcut değildir.

5. Ankuzu Baba Zaviyesi :

Harput yakınlarında bulunan Ankuzu Baba'nın hayatı hakkında destani bir takım rivayetler vardır. Onun VIII. ve IX. Yüzyıllarda Arap-Bizans mücadeleleri sırasında bölgenin fethi için savaştığı tahmin olonmaktadır.

6. Nazar Baba Zaviyesi :

Saray Hatun mahallesinde, türbesi halen ziyaret edilen zat, bugün nadir baba olarak bilinmektedir.

HAMAMLAR :

XVI. Yüzyılda bilinen hamamlar, Cemşid, Dere ve Kale hamamı olmak üzere üç hamamın bulunduğu bunlardan başka 120 adet hanedan hamamının da bulunduğu, Evliya Çelebi tarafından bildirilmektedir.

ÇARŞI VE PAZARLAR :

1. Suk-ı Sultani :

Evliya Çelebiye göre 600 dükkân bulunan bu çarşı bugün mevcut değildir.

2. Bedesten :

Bugünkü ► Kurşunlu Camiinin bulunduğu kömür meydanı denilen mevkide bulunduğu anlaşılmaktadır. 1523 tahririnde bahsedilen Bedesten icaresinin yarısı, Zahirîye Medresesi'ne bırakılmıştır.

3. Darphane :

Bugün yeri tespit edilememekle beraber, Harput'taki Darphanenin tarihi XII. Yzüyıla kadar inmektedir. Daha Artuklular zamanında Darphanenin varlığı bilinmektedir. İlk defa Artuklu Hükümdarı İmadeddin Ebu Bekir'in Harput'ta para bastırıldığı anlaşılmaktadır. Keza Uzun Hasan Bey ve torunu Rüstem Han'ın da Harput'ta para bastırdıkları bilinmektedir. 1516 baharında Osmanlı hakimiyetine

Elazığ'da ilk müze 30 Nisan 1965 tarihinde, Harput Bucağı'nda bulunan Alacalı Mescit'te "Harput Müzesi" olarak kurulmuştur. Sonraki yıllarda bu yapı, toplanan eserler için küçük geldiğinden, İstasyon Caddesi'ndeki Elazığ Belediyesi'ne ait bir binaya taşınmıştır. Daha sonra Keban ve Karakaya Baraj projeleri çerçevesinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda bulunan eserlerin teşhiri söz konusu olunca, bina yetersiz kalmıştır. 1971-1972 yıllarında Elazığ Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi Kampüsü (şimdiki Fırat Üniversitesi Kampüsü)'nde 12.700 m² lik bir alan müze binası için tahsis edilmiş ve müze deposu ile idari binaların yapılmasından sonra, 28 Temmuz 1982 yılında müze ziyarete açılmıştır.

Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

Müze Fırat Üniversitesi Mühendislik Kampüsü içerisinde bulunmaktadır. Bina kültür bakanlığına aittir. İl Kültür Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetini yürütmektedir bulunan Alacalı Mescit'te "Harput Müzesi" olarak kurulmuştur. Sonraki yıllarda bu yapı, toplanan eserler için küçük geldiğinden, İstasyon Caddesi'ndeki Elazığ Belediyesi'ne ait bir binaya taşınmıştır. Daha sonra Keban ve Karakaya Baraj projeleri çerçevesinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda bulunan eserlerin teşhiri söz konusu olunca, bina yetersiz kalmıştır. 1971-1972 yıllarında Elazığ Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi Kampüsü (şimdiki Fırat Üniversitesi Kampüsü)'nde 12.700 m² lik bir alan müze binası için tahsis edilmiş ve müze deposu ile idari binaların yapılmasından sonra, 28 Temmuz 1982 yılında müze ziyarete açılmıştır.

Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, "Arkeolojik Eserler ve Sikke Salonu, Hah Kilim ve Etnografya Salonu" olmak üzere iki salondan ve çeşitli eserlerin saklandığı depo bölümlerinden oluşmaktadır.

Arkeolojik Eserler ve Sikke Salonu'nda Keban ve Karakaya Baraj Projeleri nedeniyle yapılan Tülin Tepe, Tepecik Örenyeri, Değirmen Tepe, Haraba Höyüğü, Norşun Tepe, Aşvan, Sakyol (Pulur), Ağın Kalaycık Höyüğü, Ağın Kalecik Höyüğü, Pağnik Örenyeri, Han İbrahim Şah, Şemsiye Tepe, Yeniköy kazıları ile, Karataş Kayaaltı Sığınağı, Küllünün İni, Aktaş ve Yıkılğan yüzey araştırmalarında bulunmuş; Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Tunç (Proto Hurri-Hitit), Demir, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı dönemlerine ait çok sayıda ve çeşitli eserler sergilenmektedir.

Harput Müzesi

Elazığ Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren ve Harput Bucağı'nda eski belediye hizmet binasının karşısında yer alan müze, Elazığ Müzesi'nin çekirdeği olarak kurulduğu 1965 yılında bu yana hizmetine devam etmiş olup, yöresel el sanatları ve etnografik malzeme barındırmaktadır. Ayrıca, Harput'ta bulunan çeşitli yapılara ait kimi kitabeler de, müzede koruma altına alınmıştır.

ELAZIĞ ÖRENLERİ

Harput

İlk izlerini Harput İç (Süt) Kale'de bulduğumuz ve Urartu Döneminden günümüze kesintisiz iskân gören Harput, tarih içinde çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır.

Her dönemde önemli bir uç kalesi olarak kullanılan Harput, Çubukoğullarına ve Harput Artuklularına başkentlik yaptıktan sonra, 1910'lu yıllardan sonra terkedilmiş ve bugünkü bucak durumuna gelmiştir.

Harput'ta günümüze ulaşmış çok sayıda, çeşitli dönemlere ait yapı bulunmakta olup bunlardan en önemlileri Meryem Ana Kilisesi, İç (Süt) Kale, Ulu Cami, Esediye Camii, Alacalı Mescid, Fatih Ahmet Baba Mescid ve Türbesi, Mansur Baba Türbesi, Ahi Musa Mescid ve Türbesi, Arap Baba Mescid ve Türbesi, Sara Hatun Camii, Meydan Camii, Kurşunlu Cami, Ağa Camii, Ahmet Bey Camii, Kale Hamamı, Hoca Hamamı ve Cemşit Bey Hamamı'dır.

Palu

Harput ile birlikte Urartu Döneminden bu yana kesintisiz iskân görmüş olan Palu çeşitli egemenlikler altında kaldıktan sonra bugün ilçe olarak iskâna devam etmektedir.

Palu Kalesi'nde bulunan ve Urartu Kralı Menua'ya ait çivi yazılı yazıt dışında, Osmanlı Dönemi yapılarından Alacalı Mescid, Cemşid Bey Mescid ve Türbesi, Merkez Camii, Ulu Cami, Küçük Cami ve Anonim Hamam ile Ortaçağ Kilisesi ve Artuklu yapısı olan Eski Palu Köprüsü günümüze ulaşan önemli yapılardandır

Pertek

Çeşitli dönemlerde iskân görmüş olan Eski Pertek günümüzde Keban Baraj Gölü altında kalmış olup geride sadece ada görünümündeki Pertek Kalesi ile baraj alanında yeni Pertek ilçesine (Tunceli İline bağlı) taşınmış Çelebi Ali ve Baysungur camileri kalmıştır.

Baraj gölü altında kalan kilise, saray, mescid, türbe, hamam, imaret, kantariye gibi yapılar, Pertek'in çeşitli dönemlerde olduğu kadar, özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde özel önem kazandığını göstermektedir.

GELENEK VE GÖRENEKLERİMİZ

Elazığ'ın köylerinde geleneksel özellikler halen geçerliliğini korumaktadır. Köyü ilgilendiren toplu işlerde imece oldukça yaygındır. Düğün, doğum, ölüm olaylarında bütün köylü (ilçeler ve merkezde de halen devamı vardır.) elbirliği ile birbirlerine yardımcı olurlar. Herhangi bir anlaşmazlık olduğunda köyün ileri gelenleri ve yaşlıları meseleyi çözmeye çalışır. Kan davası gittikçe azalmakla birlikte (nadiren) halen varlığını göstermekte bu ise bir kaç aile dışında bulunmamaktadır. Doğum, evlenme, kismet açma , ölüm gibi konulara geleneksel uygulamalar halen yaygınlığını korumaktadır. Özellikle Kirvelik çokca yaygındır. Nesilden nesile devam etmektedir. Kire deyimini Elazığ'da çokca duymanız mümkündür..

Şehir merkezi köylere nazaran bazı gelenekleri es geçmektedir. Ancak ölüm, doğum ve benzeri kalıplaşmış olaylarda köy kanunları ve geleneklerinin izlerini bulmak ve yaşamak mümkün.

EVLENMELERDE İLK ADIM, GÖRÜCÜLER VE DENEMELER

Tavsiye edilen kızların evlerine ilk defa, oğlanın anası veya hala ve teyzesi ile en yakınlarından birkaç kadının birleşerek görücü sıfatıyla gitmeleriyle başlanırdı. Bu toplu ziyaretlerden, kız tarafı bazen haberdar edildiği halde, çok defa da habersiz olurdu. Haberleri varsa evin her tarafına çeki düzen verilir. Görücüye çıkacak kızlar şu şekilde giydirilirdi: İpekli veya basmadan, etekleri geniş, boyları ayakları kapatır biçimde uzun bir entari... Belinde, ya Van işi gümüş bir kemer veya renkli kadife üzerine gümüş plakalar işlenmiş yerli bir kemer ve yahut kızların kendi elleriyle ördüğü bir bel bağı... Bunların arasına sıkıştırılmış bir ipek mendil... Ayaklarında rugan bir kundura veya basık bir pabuç... Başında dört başlı iğne danteli bir oya. Arkasında beline kadar uzayan örgülü saçları bölük, bölük... Boynunda iri ve renkli Neceflerle dizili ve ortasında bir beşi birlik, yan taraflarında birer ikişer altın bulunan bir gerdanlık... Elleri titrek, göğsü kabarık, yüzünün alı al moru mor... Mahcubiyetten ayakları bir birine dolaşmakta... İşte Harput' un bu tipteki asil ve melek yüzlü kızları, bu eda ve tavırları ile görücüye çıkarlardı. Kimsenin yüzüne bakmadan ve kimse ile konuşmadan misafirlere tepsilerle kahve getiririr ve gelenlere görünürdü.

Görücüler, bütün dikkat ve nazarlarını kızın üzerine çevirince kız, büsbütün şaşırır, yüzü renkten renge girerdi. Görücüler, her şeyden evvel kızın vücudunda herhangi bir arıza olup olmadığını, sonra yüz güzelliğini, boyunu, gezmesini, hizmet etmesini iyiden iyiye incelemek ve kızı daha yakından görmek için her birisi ayrı ayrı, kızıdan bir şeyler isterler... Kimisi su, kimisi konsolun veya masanın üzerindeki herhangi bir süs eşyasını bahane ederek kızıdan isterler... Hülâsa kızı haddeden geçirdikten sonra, kız evinden çıkarlar. Muvafık mı, değil mi münakaşası kız evinin hemen kapısının önünde başlar... Eve dönülünce, görüşlerini aile büyüklerine anlatır, şöyle soylu, şöyle boylu diye överlerdi. Bazen de bunu aksi olabilirdi. Karar verilince, evvela hususi bir aracı gönderilerek karşı tarafın düşünceleri sorulur... Muvafık cevap alınırsa teşebbüse geçilirdi. Yoksa evli evinde, köylü köyünde!..

KIZ İSTEME VE ŞERBET İÇME

Kız evinden muvafakat cevabı alınca evlenmenin ilk olayları başlamış demektir. Baba, amca, dayı veya yakın akrabalarından bir kaç kızın babasına gider, kızı resmen isterdi. Cevap: Allah kısmet etmiş ise biz ne diyebiliriz? Hayırlı ise olsun... Değilse olmasın!.. gibi alçak gönül ve tevekkül ile ya bir Evet! veyahut bir bahane ile hayır! diye de cevap verilebilirdi. Evet cevabı alınırsa birkaç gün sonra da, oğlanın yakınlarından birkaç kadın, kız evine gider annesinden de kız istenirdi. Bu o demektir ki, o zamanlarda bile bu gibi içtimai ve önemli işlerde kadınlara da yer veriliyordu. Bundan sonra taraflar arasında “şerbet içme” merasimi yapılırdı, aynen şöyledir:

Oğlan evi tarafından yakınları, dostları ve konu komşudan hatırı sayılanlar birkaç gün önceden bu merasime davet edilirler. Belli gün ve saatte oğlan evine gelen davetti topluluğu topluca oğlan evinde kız evine kadar yürüyerek giderler ve kız evi tarafında karşılanırlar. Kız evinde de aynı nicelikte davetliler bulunurdu. Bu misafirler hep bir arada büyük selamlık odalarında veya geniş sofalarda otururlar, zemin ve zamana göre konuşulurken. Tarafların arasında işten anlayan birkaç kişi seçilerek başka bir odada oğlan tarafının vereceği başlık ve diğer eşyanın cinsi ve miktarı üzerine görüşmeler başlardı. Bazen bu işte taraflar arasında çok sert tartışmalar ve büyük anlaşmazlıklar olur ve bu soğuk hava içinde evlenmenin geri bırakıldığına ve davetlilerin şerbet içmeden dağıldığına da tesadüf edilirdi. Anlaşmada muvafakat oldu mu, güzel sesli hafızlar tarafından Aşr-i şerifler okunur, büyük tepsiler içerisinde ya hint işi madeni kupalar veya çok eski devirlere ait renkli, çiçekli, kesme billur bardaklarla şerbetler dağıtılır, içildikten ve taraflar tebrik edildikten sonra merasime son verilirdi.

NİŞAN BOHÇASI GELİN ELBİSESİ VE KİNA HAMAMI

Evlenmenin ikinci aşamasını teşkil eden nişan bohçası, şerbet içildikten bir kaç gün sonra oğlan evi tarafından kız evine gönderilir. İçinde: Bir elmas yüzük, bir çift elmas küpe, birkaç beşi birlik, uzun altın kordonlu bir altın saat, bir gümüş su tası, bir gümüş ayna ve bir çift gümüş na'lin'le birlikte bir takım ipek sırmalı entarilik, üç dört tuht kına vs...

Bu eşyalar işlemeli patiska bir bohçaya istif edildikten sonra tekrar ikinci bir sırmalı atlas bohça içine konularak iki kadın vasıtasıyla kız evine gönderilir, ev halkı tarafından neşeyle karşılanır, konu komşuya ve yakın akrabalara haber gönderilir. Bunlarda geldikten sonra merasimle bohça açılır...İçindeki eşya elden ele incelenir ve sonunda nişan bohçasının maddi kıymetine göre, götüren kadınlara bahşişler verilir. Bundan sonra nişan bohçası, nişan'ı görmeğe gelen bütün misafirlere ayrı ayrı gösterilerek teşhir edilirdi.

Nişan Bohçasından sonra, nişanlı kızın, oğlan evine mensup kadınlardan kaçmaması, yani yüzünü gözünü örtmemesi ve sonrada hayırlı olsun demek için oğlan evine mensup kadınlardan bir grup misafirleriyle birlikte kız evine giderler. Kız evinde gelinlik kız süslenmiş, bezenmiş, takmış takıştırmış ve fakat başı ve yüzünün tamamı örtülü ve yalnız gözlerinin açık bulunduğu bir kıyafetle ortaya çıkarırlar. Baş da kayın validenin, görümcenin ve sırasıyla misafirlerin ellerini öper, öptükçe her biri ayrı ayrı kızın boynuna, ya bir beşi birlik veya bir altın veya münasip birer hediye vermekle kızın başındaki örtü açılınca, yüzü, başı meydana çıkar ve bir daha örtünmez. Serbest olarak misafirlerin yanlarına her zaman için girer çıkar ve konuşur da...

bunun ardından da biçki ziyafeti diye oğlan evinin kadınlarına ziyafetler verilir. O gün geline kaç kat elbise yapılacaksa hepsi birden kadın terziler tarafından biçilir, kumaşlar kesildiği sıra, oğlan evinin misafirleri, kesilen bu kumaşların üzerine para serperler ki, bu paralar terzilere aittir.Yine bu günlerde oğlan evi ilgililerinden alınan

para ile kızın bütün noksanları tedarik edilir ve ayrıca kızın bizzat hazırladığı çeyiz sandığındaki eşya, gerek kız ailesi tarafından verilen, gerekse oğlan evinden katırlara yükletilmiş veya hamalların sırtında gönderilen ev eşyası ile evvelce gelen nişan bohçasındaki eşya ve mücevherat ve bugüne kadar getirilen hediyelerle birleştirilerek, kız evindeki bir sofada veya büyük odalardan birinin üç bir tarafına sıra ile muntazam dizilmek suretiyle istif edilirdi

Başta kızın rahle'si pembe tüllere sarılmış olduğu halde çeyiz eşyasının üst başında yer alır. Bunun yanında büyük bir cam çekmece vardır ki, içi gelinin altın ,gümüş ve elmas gibi kıymetli emaretleri ile dolu ...ve diğer ev eşyaları ...Karşı tarafta ise yataklar, yorganlar,yastıklar, makatlar,oda takımları..Sanduklar...Kilimler ve halılar... Bunlardan sonra kahve , şerbet ve mathab takımları, tunç mangallar ve saire gelirdi. Bu eşya ve bu sergi , bir hafta kadar şehrin bütün kadınlarına açıktır ve serbesttir. Kadınlar kabile kabile gelir, çeyiz odasını seyr-ii temaşa eder ve hayırlı olsun temennileriyle dönerlerdi ki, bu merasime de (Çeyiz Görme) denilirdi.

Çeyizin konulduğu günün ertesi gününde ise Kına Hamamı töreni yapılırdı. O gün için herhangi bir hamam, kız evi tarafından hariçten bir tek müşteri kabul edilmemek suretiyle öğleden akşama kadar kabul edilir ki, bu zenginlere mahsustur. Orta ve diğer aileler umum arasında herhangi bir hamama misafirlerini davet ederlerdi. Oğlan ve kız evlerinin davetlileri belli saatte hamama gider, tefler ve türkülerle karşılanırlardı. Misafirler, hamamın dört bir tarafında yerlerini alınca evvela şerbetler ikram edilir ve sonra yıkanmaları için her misafirin kıldan'ına birer

kalıp sabun konulur, o sıralarda gelin kızda hamama getirilmiş bulunurdu... Yine tefçiler çalarak, çağırarak gelini karşılarlar... Gelin yerine oturur, elbiselerini çıkarır, havlulara sarılır, natırlar kollarına girer ve iç hamama doğru yönelince bütün misafirlerde gelini takip ederler... Tefler çalınarak, tefçiler tarafından uzun havalar ve türküler söylenerek iç hamama geçilir...Göbek taşının etrafında gelin ve tefçiler ayakta yerlerini alınca gençler oynamaya başlar...Neş'e ve gülüp söylemeler arasında gelini yine natırları koltuklayarak ısı kürüne götürür...Natırlar tarafından yıkanır ve yine aynı şekilde göbek taşına getirilerek oturtulur.

İlgililer tarafından evvelce hazırlanmış olan kına tabağı ortaya getirilerek gelinin ellerine ilk kına konulur. Bu arada tefçiler de mani söylerler. Bu sıra davetliler tarafından gelinin başına ufak paralar serpilir. Bu arada misafirlerde yıkanmış bulunurlar. Merasim burada sona ermiştir, herkes elbisesini giyerek hamamdan çıkar ve evlerine dağılırlar.

ÇEYİZ (cihaz) YAZMA, NİKAH MERASİMİ

Şimdi düğün için erkek ve kız evlerinde hummalı bir faaliyet başlamıştır. Oda döşemeleri için makat şilteleri, yastıklar, yataklar, halı ve kilimler...Kızın emanetleri, gelin elbiseleri, hediyelik eşya matbaa ve kahve, şerbet takımları;leğen ibrığına kadar bütün bir aile yuvasına lüzumlu olan eşyalar hazırlanmış olur... Bu hazırlık en tez bir iki ay için de tamamlanırsa da bazen aylarca devam edilenler de görülürdü Nihayet

emaretleri ile dolu ...ve diğ er ev eş yaları ...Karşı tarafta ise yataklar, yorganlar,yastıklar, makatlar,oda takımları...Sandıklar...Kilimler ve halılar... Bunlardan sonra kahve , ş erbet ve matbah takımları, tunç mangallar ve saire gelirdi. Bu eş ya ve bu sergi , bir hafta kadar ş ehriin bütün kadınlarına açıktır ve serbesttir. Kadınlar katile katile gelir, ç eyiz odasını seyr-ü temaşa eder ve hayırlı olsun temennileriyle dönerlerdi ki, bu merasime de (Çeyiz Görme) denilirdi.

Çeyizin konulduğı günün ertesi gününde ise Kına Hamamı töreni yapılrđı. O gün için herhangi bir hamam, kız evi tarafından hariçten bir tek müşteri kabul edilmemek suretiyle öğleden akşama kadar kabul edilir ki, bu zenginlere mahsustur. Orta ve diğ er aileler umum arasında herhangi bir hamama misafirlerini davet ederlerdi. Oğlan ve kız evlerinin davetlileri belli saatte hamama gider, tefler ve türkülerle karşılanırlardı. Misafirler, hamamın dört bir tarafında yerlerini alınca evvela ş erbetler ikram edilir ve sonra yıkanmaları için her misafirin kıldan'ına birer kalıp sabun konulur, o sıralarda gelin kızda hamama getirilmiş bulunurdu... Yine tefçiler ç alarak, çağırarak gelini karşırlar... Gelin yerine oturur, elbiselerini çıkarır, havlulara sarılır, natırlar kollarına girer ve iç hamama doğru yönelince bütün misafirlerde gelini takip ederler... Tefler ç alınarak, tefçiler tarafından uzun havalar ve türküler söylenerek iç hamama geçilir...Göbek taşının etrafında gelin ve tefçiler ayakta yerlerini alınca gençler oynamaya başlar...Neş'e ve gülüp söylemeler arasında gelini yine natırları koltuklayarak ısı kürüne

götürür...Natırlar tarafından yıkanır ve yine aynı şekilde göbek taşına getirilerek oturtulur.

İlgililer tarafından evvelce hazırlanmış olan kına tabağı ortaya getirilerek gelinin ellerine ilk kına konulur. Bu arada tefçiler de mani söylerler. Bu sıra davetliler tarafından gelinin başına ufak paralar serpilir. Bu arada misafirlerde yıkanmış bulunurlar. Merasim burada sona ermiştir, herkes elbisesini giyerek hamamdan çıkar ve evlerine dağılırlar.

ÇEYİZ (cihaz) YAZMA, NİKAH MERASİMİ

Şimdi düğün için erkek ve kız evlerinde hummalı bir faaliyet başlamıştır. Oda döşemeleri için makat şilteleri, yastıklar, yataklar, halı ve kilimler...Kızın emanetleri, gelin elbiseleri, hediyelik eşya matbaa ve kahve, şerbet takımları;leğen ibrığına kadar bütün bir aile yuvasına lüzumlu olan eşyalar hazırlanmış olur... Bu hazırlık en tez bir iki ay için de tamamlanırsa da bazen aylarca devam edilenler de görüldü Nihayet işler bitince yukarıda açıkladığımız şekilde (ÇEYİZ YAZMA) ya hazır duruma getirilmiş olurdu.

İçtimai hayatımızda evlenmelerin önemli bölümlerinden biriside ÇEYİZ yazma denilen bir olaydır ki, buda şöyle olurdu: Taraflar arasında görüşüp kararlaştırılan bir günde ve çok defa Cuma gününün erken saatlerinde oğlan evinin davetlileri oldukça kalabalık bir topluluk halinde kız evine giderler... Aynı miktarda kız evinin davetlilerini orada bulurlardı... Misafirler karşılanır,

ikram edilir ve sonra içlerinden mutahassıs dört kişi seçilerek bunların içinde yazısı güzel bir kimse, büyük ve kalın bir tabak beyaz kağıt üzerine haftalardan beri teşhir edilen bütün bu çeyiz eşyasının isimlerini birer birer << Gül Dökümü >> denilen tarzda yazar ve bilir kişiler tarafından her eşyaya kıymet biçilince, bunu eşyaların altına ve sıranın yekununa da sağ taraftaki sütuna kaydeder. Bu sütunun toplamı da aşağıya alındıktan ve altına da tayin ve tesbih edilen (MİHR_İ MUA'CCEL) kıymeti yazdıktan sonra toplanır ki, bunların tümü kadına aittir. Hata o kadar ki, bu defter tanzim edilince, altı misafirler arasında mevki sahibi büyükler ve tüccarlardan sekiz on kişinin isimleri yazılmak suretiyle kendilerine şahit olarak imza ettirilir. Sonra bu defter gelinin elbise sandığının dibine konulur ve burada ölünceye kadar saklanılırdı. Bu defterdeki eşya kamilen kıza aittir, ölüm ve boşanma gibi ayrılıklarda, bu defterdeki bütün eşya aynen mümkün olmasa tutar bedeli, Mehr-i Muac'el ve Mehr-i Müeccel ile birlikte kadına verilir, şayet, verilmese hükmen alına bilir. Ölölüm halinde mirasçılar varsa, her şeyden evvel bu defterdeki eşya zayi edilmiş ise bedeli ile Mehr-i Muac'cel ve Mehr-i Müecceli terekesinden ayrılarak kadına verilir.

İşte kıız ve oğlan aileleri tarafından evlenecek olan eşyanın, bundan 60 – 70 yıl kıymeti 354 altundan fazla tutmaktadır ki, bu günkü rayice göre 36 000 kūsūr lira değerinde bir kıymet ifade etmekte ve bununla bir aile yuvası kurulmuş demektir.

Harput'un eski aileleri arasında boşanma yoktu: Bu konuda o kadar hassas davranılırdı ki, boşanma kelimesini ağzına alan kimsenin bile nikahından şüphe edilirdi. Bu sebeple boşanmalar nadiren görülürdü. Boşananlara iyi bir nazarla bakılmazdı. Boş yere değil, rahmetli Mehmet Akif, safahatında bu konuya dair şu ateşin mısraları yazmış,bizlere bırakmıştı.

"Müslümanlıkta şeri'at bunu emretmiş imiş,
Hem alır, hem de boşarmış, ne kadar sade imiş...
Karı tatliki için, bak ne diyor Peygamber:
Bir talak oldumu dünyada? Semalar titrer."

Rahmetli şimdi gözünü açsa da mahkemelerdeki boşanma dosyalarının miktarına bir göz gezdirse acaba neler yazmazdı.

Eski zamanlarda (Talak) boşanma hüküm ve salahiyeti, şimdiki gibi hakimde değil, erkeğe verilmiş bir haktı, kadınlar boşanma davası açamadıkları gibi boşanma kelimesini ağızlarına bile alamazlardı. Bu yönden kadınlar, erkeklere karşı hürmetkar, ev ve aileye dört elle bağlıydılar. Hatta bir kadın, geceleri kocası eve gelmeden yatağa giremezdi, onu bekler, gelince karşılar, ondan sonra erkek yatağına girer, arkadan da kadın! Hele bu geleneğe bilhassa evlenmelerin ilk yıllarında çok riayet edilirdi. Harput'ta bu konuya temas eden birde koşmaca vardır:

Ata sözü tutmayan evlat.

Kocasından evvel yatan avrat.

Yedeğe gelmeyen at.

Bunların hiç biri makbul sayılmazdı. Bir taraftan çeyiz yazılırken, diğer taraftan da nikah işine başlanılmış olurdu ki, bugünkü nikahlara hiç de benzemezdi. Şimdi evlenecek çiftlerin müştereken imzaladıkları bir beyannameleri ile kanuni formalitesi tamamlandıktan sonra yüzlerce davetlinin huzurunda evlenme memurunun karşısındaki koltuklara kurulur, memur tarafından kabulleri hakkında bizzat kendilerine yapılan sorulara: Güle,söyleye Evet Kabul ediyorum. Diye cevap vermelerine hiçte benzemezdi.

Kına yakma türküsü olan şu hazin türküyü söylemeye başlarlarküyü söylemeye başlarlar

Gelin ağlar yaşın yaşın,

Ağlama gelin, ağlama

Gitmem diye sallar başın,

El oğludur, bel bağlama

Şimdi gelir bey kardeşin.

Gelinlik mübarek olsun,

Ağlama gelin, ağlama

El oğludur, bel bağlama,

Gelinin geydiği Atlas

Gelinlik mübarek olsun

Atlasa iğneler batmaz,

Dünyada gelin sağ olsun

Bu türkü söylenirken gelini gözlerinden damla damla yaşların aktığını gören ana ve yakınları da, hep birden ağlamaya başlarlar. Fakat bu göz yaşları fazla çok sürmez, oğlan tarafının teşebbüsleriyle Tefciler, hemen daha oynak türkülere söylemeye başlayınca hava değişir neşe, ve gülme söyleme her tarafa dağılırdı.

Eski zamanlarda kadınların takıp takıştırma ve süslenmelerinde ciddiye ve sonra kıymet aranırdı. Şimdiki gibi yalancı inci ve neceflerin yerine, boyunlarında keleplerle çok kıymetli hakiki inciler .. Altun halpler ve altun dizili Ahmalar bulunurdu. Hele Ruj, pudra, Rimel gibi suni süs malzemesi hiç yoktu . yüzler,gözler, dudaklar, tabii renk ve güzelliklerini daima muhafaza eder ve bozulmazdı. Bunların yerine ellere ve ayak parmaklarına kına koyma adeti vardı ki, pek ucuza satın alınan bir Tuht Acem kınası, evdeki bütün kadınların süslenmesine kafi gelirdi. Ellere o kadar meharetle kına koyanlar vardı ki, bugünün modern sanat meraklıları, o elleri görebilmek kudretine sahip olsalardı, sanatlerine bir çok yenilikler daha eklemiş olurlardı.

O kınalı parmaklar, o düzgün kesilmiş normal tırnaklar...Şimdiki gibi ilk nazarda insana korku veren uzatılmış, sivrileştirilmiş kan parmak ve tırnaklara hiç de benzemezdi. Şimdi bilhassa kadın berberlerinin yaratıklarını Rimelli gözlerin yerine, her kadının Cam çekmecesinde sakladığı bir tek sürmedanlığı vardı ki, kadınlar bir aynanın karşısına geçtiler mi, beş on dakika içinde kendi kedilerini süsleyebilirlerdi. Kadın, berbere mi mitsin? Saçlarını mı kestirsin ve boyatsın? Ne münasebet ! ...Hangi kız ve kadının saçları belinden aşağı bölük,bölük örülerek sarkıtılmış ve üzerlerine de altınlar dizilmiş ise bunlar beğenilirdi. Bir kadın veya bir genç kız, erkek berberin önüne otursun da saçlarını ondüle ve lüle ,lüle yaptırınsın .. Kakülleri istifham işaretleri kondursun .. Saçlarına Diba veya Karavel denilen çeşit çeşit renk ve şekil vordirsin, kimin haddine düşmüş ..Hülasa Zülüfler Kahküller yüze yaraşır şekilde kesilirdi .Bakınız, Emrah bu tip çehreler için ne de güzel söyler :

:

Sarmış şu gülün arız-ı gül zarını perçem,

Nalan eder, üftade dil -i zarını perçem.

Tahrik-i sabadan alup etvarını perçem,

Arz eyleye dil bestelere reftarını perçem.

Pazara salup sim gibi simsarını perçem,

Faş eylemiş alemlere esrarını perçem.

DÜĞÜNE HAZIRLIK DÜĞÜN

ŞENLİKLERİ VE DÜĞÜN ZİYAFETLERİ

Düğün günü daha evvel taraflar arasında kararlaştırılmış olduğundan zengin ailelerde düğün şenlikleri bir hafta veya on gün evvel başlar. Düğün evinin selamlık ve harem dairelerinin bütün oda, salon ve sofaları temizlenmiş, yemek odaları ayrılmıştır. Geceleri aydınlık olmak için düğün evinin caddeye olan duvarlarına, pencerelerine fenerler asılır ve düğün evinin kapısı önünde muhtelif yerlere meşaleler yakılmak için bir metre yükseklikte demir ocaklar yerleştirilirdi.

Şenliklere, düğün evinin kapısı önünde veyahut bu eve yakın bir meydanda sabahın muayyen saatlerinde davulların bir arada ve bir anda vurulmalarıyla başlanılırdı. Davul adedi, düğünün şümül ve azametine göre değişir. Bu davulların yanında her iki veya üç davul için bir zurna veya bir kılernet bulundurulurdu. Bu davulların bir arada ve aynı tempo ile bir anda vurulmaları büyüen mahalleyi ayaklandırırdı. Çoluk çocuk, ihtiyarı, genci hep birden düğün evinin kapısı önüne koşar, buralarda toplanılır ve mahşeri bir kalabalık her an artar ve kabarırdı.

Davulcuların ilk vazifeleri, davetlileri karşılamaktı, uzaktan bir davetli kfilesinin geldiğini gören davulcular, hemen –Karşılama- havasına geçerek gelenlere karşı yürür, yaklaşınca da tekrar geri dönerek misafirlerin önleri

sıra çala, çala düğün evinin kapısına kadar misafirleri getirir, orada baş davulcu, davulunu çevirerek vaziyet alır diğer davullar çalınırdı. Davetliler, çevrilen davulun üstüne bahşiş olarak gümüş mecdiyeler, on kuruşluklar, çeyrekler atarak içeriye girerlerdi. Davullar, dışarıda çalınmağa başlarken içeride de saz takımı fasla başlardı. Saz takımı: bir veya iki keman, bir kanun, bir kılernet bir veya iki teften ibaretti. Son zamanlarda bu takıma Darbuka, Cümbüş ve Ut da girmiş bulunmaktaydı. Bu takımın yanında iki veya üç okuyucu ve birde Köçek vardı. Bu saz takımına bazen Elazığ'dan kemaneci Kör Karo, Hamamcının Mustafa ve Hüseyinik' ten de kanuncu Boğos gibi sanatkarlar da getirtilir, bu suretle saz takımı kadrosu genişletilirdi. Gecce alemlerinde bilhassa Kına gecelerinde bu kadroya hariçten sesi gür ve güzel bazı okuyucular da davet edilir, ahenk ve coşkunluk artar ve ayyuka çıkardı. Mesela: Başta Korukoğlu Şevki, Dabağ, Muhittin, İsmail ve Feyzi gibi.

İşte dışarıda davullar ve zurnalar, içeride saz takımları icray-ı ahenk ederlerken, düğün davetlileri de katile katile gelmeye başlardı. Bu davetler şöyle olurdu: Düğünlere davet edilecek zevatın isimleri birkaç gün evvelinden büyük bir tabak kağıt üzerine yazılırdı. Birinci planda: Harput'un büyük alimleri .. Hükümet erkanı .. Tüccarlar .. Köy ağaları .. Esnaf .. ve en sonra da konu komşu .. Bu defterler, düğünde İlahi okumak üzere vazife alacak olan üç dört kişiye verilirdi ki, bunlara Harput'da <<UHUCU>> denilirdi. Bunlar defterler ellerinde kapı, kapı, dükkan, dükkan dolaşır, düğün

sahiplerinin selamlarını ve davetin gün ve saatini söyleyerek düğüne davet ederler ve bunlardan da bahşişlerini alırlardı.

Davetliler, şu şekilde tertiplenen sofralara oturur, yemeklerini yerlerdi. Odanın bir başından öteki başına kadar bir ve sofalarda ise bir sağ ve bir sol tarafta olmak üzere iki sıra, yerlere bembeyaz kar gibi Hasavanlar serilmiştir. Genişlikleri iki, uzunlukları dört beş metre olan bu Hasavanların her tarafına yumuşak şilteler, minderler konulmuştur. Bunların üstünde boydan boya ince mabrum denilen bezlerden yapılmış 3-4 metre uzunluğunda işlemeli peşkirler...Ve bu peşkirlerin önünde tertemiz cimşir ve siyah Abanoz kaşıklar sıralanmıştır. Hasavanın üzerinde kalaylı büyük bakır leğenler için de kızarmış kuzular .. Kaburgalar .. Pirinç veya Bulgur tiritleri (Etli Pilav) .. Yaprak dolmaları .. Tepsilerle Baklavalar .. Ve yine ufak kaselerde Düğün zerdeleri ve pilavlar. İşte Harput 'da bu gibi sofralara << SOMAT >> denilir, hatta << Somat çekme >> diye de kullanılırdı.

Yemeklerden sonra misafirler, diğer odalara alınarak kahveler, sigaralar, nargilelerle i' saz ve ikram edilirlerdi .Bir kafil e gidince, sofralar derhal temizlenerek ikinci kafil e için yeniden tanzim edilirdi. İkinci, üçüncü, dördüncü kafil e ler de bu suretle yedirilip içirildikten sonra düğün evinden ayrılırlardı. Bu arada saz takımı durmadan, dinlenmeden çalar ve misafirleri eğlendirirdi. İşret kullananlar, ayrıca akşam yemeklerine davet edilir, bunlara da masalarda sofralar hazırlanır .. yer,içer, sohbet eder; eğlenirlerdi. Öyle bir

an gelirdi ki, işret sofrasındaki davetliler, hep birden coşar, oyuna kalkarlardı. Bu eğlenceler, bazen gece yarlarına kadar devam ederdi. İşret edenler, çalgıcılara ayrı,ayrı rakı ikram ettiklerinden ve bir taraftan da bahşiş verdiklerinden onlar da neşelenir ve coşarlardı.

İçeride bu şekilde eğlenilirken dışarıda da davul zurna sesleri mahalleyi ınlatmakta devam ederdi. Davulların önünde oyuncular çoğalır, halaylar, uçayaklar birbirini takip ederdi. Bilhassa köylerden getirtilen oyuncular, o kadar maharetle oynarlardı ki, o sıra bütün düğün davetlileri kadın, erkek damlardan ve pencerelerden bunları seyre çıkarlardı. İsimlerini burada rahmetle anacağım Tilenzit köyünden İbrahim, Germilili Telo, Adedili Mehmet Ali gibi oyuncuları bu topraklar bir daha yetiştiremezdi. Bu suretle düğünlerin akşamları ve hele geceleri daha neşeli geçerdi. Bir taraftan meşaleler yanar, bir taraftan havai fişekler gökyüzüne helezoni ışıklar saardı.

ÖLÜM GELENEKLERİ

Ölüm gelenekleri költür açısından büyük önem taşır. Zira en az değişikliğe uğrayan uygulama- lara ölüm geleneklerinde rastlanmaktadır.

Elazığ'da genelekselliğini koruyan ölüm gelenekleri ölümden önce,ölüm sırasında ve ölümden sonra yapılan pratik ve uygulamalarda kültürel devamlılığın önemli unsurlarını taşır.

Köylerde ve kentlerde herkes cenazeye büyük saygı gösterir.Elazığ şehir merkezinde cenaze geçerken yardıma koşmayan ,saygı duruşunda bulunmayan hiç kimseye rastlanmazdı.

Köylerde ölüm olduğunda bütün köylü işini bırakarak hemen cenaze evine koşar.Aralarında iş bölümü yaparak kimi mezar kazar,kimi mezarda kullanılacak malzemeyi hazırlar.Ölü suyunun kaynatılmasından ölünün yıkanmasına kadar bütün işleri cenaze sahiplerinden önce tamamlarlar.Taziye süresince taziye evine sırasıyla yemek pişirip getirirlerdi.Ölü olduğu günde veya yas süresince köyde hatta yakın bir köyde düğün,sünnet gibi törenler varsa ya ertelenir veya ölü evinin müsadesi alınarak müziksiz olarak gerçekleştirilirdi.

İnanışa göre akşam namazından sonra cenaze gömülmez ;her halükarda cenaze namazı mutlaka kılınırdı.Ölen kadınsa tabutunun üzerine yeşil yazma bağlanır.Tabutun üzerine bırakılan halı ve kilim camiye bağışlanırdı.

Defin işlemi yapıldıktan sonra topluca cenaza sahibinin evine gidilirdi.Hoca Yasin-i şerif okur,taziye verilir.Ölü sahibine yakın kimseler burda kalır.Onların acılarına ortak olmaya çalışırlar.

Ölünün devrine oturma geleneği vardır.Ölen kişinin sağlığında yapmadığı veya eksik bıraktığı ibadetler için fitre dağıtılırdı.Taziye süresi üç gündür.Ölümün kırkıncı günü mevlit okutulur,davetlilere yemek ve helva ikram edilir.Elli ikinci gününde hatim indirilir.

Ölümden sonraki ilk dini bayram karalı bayram sayılır.Arife günleri mezarlıklar ziyaret edilir.

KÜRŞÜBAŞI GELENEĞİMİZ

Eski harput evlerinde kış mevsiminde kullanılan adeta soba görevi yapan özel olarak düzenlenmiş kürsü etrafında ısınmak sohbet etmek eğlenmek amacıyla bir araya gelinmesi kürsübaşı denilir.

"Kürsübaşı" günümüzde Harput kültürünün belli bir yönünü ifade eden, çağrıştıran kelime olarak algılanır.

Kürsü 50-60 cm yüksekliğinde en küçüğünün bir yanı 60 cm den başlamak üzere 1,5metreye kadar genişleyen dört ayaklı ve dört köşeli tahtadan yapmış kare bir masa şeklindedir. Bazılarının ise altıda üstüde kapalı, yalnız alt döşemenin ortasında 30-60cm kutrunda dairemsi oyulmuş boş bir yer vardır ki buraya mangal koyulur. Kürsülerin büyüklük ve küçüklüğüne göre hususi surette saman ve yapışkan bir çamurdan yaptırılmış olan bu

mangallar kürsü ayakla- rının tam ortasına kanulur,etrafında ise abdest sularının ısınması için bakır ibrikler bulunurdu.

Açık havada ve ekseriyetle yemek ocaklarında yakılan ağaç kömürü,ateşi carıtlarla (ateş küreği) bu mangallara konulur ve dayanmak içinde üzeri külle kapatılırdı.Bu ateş soğuğun şiddetine göre 10-12 saat kadar kürsüyü ve kürsü başlarını hamam gibi ısıtır ve sıcak tutardı.

Kürsülerin üzerine iç yüzü kırmızı renk düz ve dış tarafı ise aynı yerli bezden (çiçekli bez) hususi surette yaptırılmış büyük yorganlar örtülür.Kürsünün iki tarafı sedir diğer iki tarafıda büyük minderler konularak bu seviyeye çıkarılır. Bunların üzerine tekrar yumuşak döşek veya makatlar konulur ve üzerine tertemiz örtüler çekilir.

Duvarlara gelen taraflarada sırayla yastıklar dayanır. Yumuşak minderlerin üzerine oturulur ve yastıklara dayanırılırAyaklar bacak ve kollar bu yorgan altına sokulur,kürsü yorganı göğüslere kadar çekilir.İşte bu surette kürsünün dört bir tarafında oturanlar vücutlarını ısıtır ve soğuktan muhafaza edilmiş olurlardı. (Sunguroğlu Cilt-4 Sh.256)

Bazı köylerde ise dört tarafı kerpiçle çevrilmiş ve yumurta ile sıvanmış ortası boş kürsüler yapılmıştır. Bu kürsünün ortasına içi köz dolu mangal bırakılır ve üzeri kapatılırdı. Kürsünün etrafında minderler bulunurdu.

Kürsünün kendisinden ziyade Kürsübaşı diye bilinen ve bu isimle alınan toplantılar müzikli eğlenceler, halk hikayeleri anlatımları gibi kültür hayatımızda önemli yeri olan konuların işlenmesi ve günümüze kadar gelmesi önemlidir.Kürsübaşları geleneksel kültürel unsurlarımızın günümüze ulaşmasında önemli bir fonksiyonu olmuştur.

Uzun kış gecelerinde Harputluların hemen tek eğlencesi olan Kürsübaşlarında ,yaş guruplarına göre toplantılar olurdu. Kürsübaşlarında önceden karar verilmesi suretiyle sırayla her gece bir evde toplanılırdı. Her mahallede akran olan ve ruhen uyuşan insanlar bir topluluk oluşturlardı. Bunlara "kol" denirdi. Bu kollar o topluluğun liderinin ismiyle anılırdı. Bu kollar içerisinde iyi yemek yapanlar mutlaka bulunurdu.

Toplanılmasına karar verilen eve tedarik edilen malzemeler önceden gönderilirdi.Evdeki kadın ve çocuklar akşam erkenden başka bir komşuya gider;evli misafirlere bırakılırdı. Yarı gecelere kadar sürecek olan eğlenceler,anlatılacak fıkralar, yapılacak şakalar hep planlanır ve gece mutlu bir şekilde tamamlanırdı. Halk oyunları şarkı ve türküler, maya ve hoyratlar, güzel yiyecekler, çeşit çeşit sohbetler Harputun soğuk kış gecelerini ısıtır gönüller şenlenirdi. Bir dahaki toplantı ve yiyecekler de bu gecenin sonunda kararlaştırılırdı. Yemekler, meyve ve diğer yatsılıkların kimler tarafından alınacağı hususunda kura çekilirdi.

Kürsübaşıları ,gündüzleri bütün ev halkını etrafında toplar geceleride varsa misafirlere tahsis edilirdi. Kürsübaşılarında efsaneler, masallar, bilmeceleer söylenir; latifeler şakalar yapılır,yüzük oyunları oynanırdı. Oyun sonunda kaybedene cezalar verilir ağır şakalar yapılırdı.

Kürsübaşı geleneklerinden başka Harputta bütün mahallelerde "oda işletme adeti" vardı. Zengin konuklarında selamlık daireleri orta hallilerin evlerinde ise selamlık odaları bulunurdu. Akşamla yatsı arasında buralarda toplanılırdı. Bu odaların müdavimleri hep aynı kişilerdi. Bir odanın müdavimini diğer odaya gitmesi hoş karşılanmazdı.

"Selamlık odalarında sesleri güzel kimseler tarafından Ahmedîye ,Muhammediye, Kıssası Enbiya kitapları Emrah, Nevres külliyyatından parçalar okunurdu. Hikayeler, masallar, savaş anıları anlatılırdı. "İlim adamlarının selamlık odaları kalabalık olurdu. Müdavimleride çoğu hocalar, Müderrisler veya mektep medrese görmüş kimselerdi. Bu odalar adeta bir ilim yuvasıydı. Fuzuli, Baki, Nefi, Nabi, Nedim, Sabi gibi şair ve ediplerin eserleri okunur, incelenir, yorumlar yapılırdı. Hatta bu toplantıda ezbere beyitler okunmakla kalınmaz "fuzuliden bir beyit okıyacaksın ki son harfi "b" olsun" şeklinde sorulan sorulara cevaplar alınırdı.

İşte böylesine ortamlarda adeta Kürsübaşılarında ve odalarda bir yaygın eğitim yapılır insanlar bilgi sahibi olurlardı. Harput insanının kadirşinaslığını

bilge kişiliğini ve musikisindeki şahsına münhasırlığını buralarda almak gerekir.

ELAZIĞ VE HARPUT MUSİKİSİ

Halk musikisinin beşigi, Harput' tur. Harput ve çevresinde, Anadolu'nun hiç bir bölgesinde olmayan, Orta Asya'dan gelme, en eski bestelere rastlandığı gibi; ayrıca bir makam tertibi de vardır burda. Bu tertip, "Peşrev" den sonra, gazel (agir hava), arkasından agir türküler, bu türkünün şevkiyle, arada söylenen yüksek hava, ve bu yüksek havanın ayagin- dan gelen oynak türküler, yerli deyimle "şikiltimler" olmak üzere, bir düzene bağlıdır.

Harput musikisinde, içli bir ibadetin coşkunluğu hissedilir. Bir makama başlanırken, söylenen gazellerde, bir ilâhi çeşnisi vardır. Bundan sonra gelen türküler, bu ilâhi duygu-yu dalgalandıran ve coşturan nagmelerdir. Bestelerin yarattığı mânevi coşkunluk, gerçekten insani, maddi aleminden uzaklaşmaya zorlar. Söyliyene ve dinleyene bir uçuş hissi gelir. Bu anda, hiç bir istek ve işaret lüzum olmaksizin, içgüdünün şevkiyle, sazin kendiliginden ayak tutması sonunda, göklere yükselen bir ezan gibi, yüksek havalara, yerli tabirle "Kayabaşı ve Hoyratlara" geçilir. Bunlar, dagdan daga çarpan, dik ve tiz perdeden söylenen ezgilerdir. Bilhassa dinleyen,

kendisinin, yerden göge doğru kanatlanmak üzere olduğunu hisseder. Bu seslerin, uçurucu tesiriyle, saz meclisi, vecit haline gelir artık. Bu vecdin, ruhlarda yarattığı coşkunluk ve taşkinlik; duyguların, heyecanların boşanmasına yol açar. Sazların refakatinde söyleyen ve dinleyen, hep bir ağızdan, yani koro halinde, şikiltimlara, oynak türkülere geçer. Bu türküler, yalnız ruhta değil, bedende de tepkisini gösterdiği için, bu sırada veya hemen şikiltimleri takiben, aynı makama uygun, erkek veya kadın oyunları oynanır.

Mesela, "Beşiri Makami" ni alalım: Rast faslına benzeyen bu makama başlanırken, makama aşına olan okuyucu, sazın Beşiri Ayagi tutması, yani "peşrev" yapması ile, Divan Edebiyatı örneklerinden, okuyucunun zevkine göre seçilmiş, bir gazelle, ağır havaya başlar. Bu gazeller, (nefes) lerdir.

Gazeller, dört perde üzerinden söylenir. Birinci perdeye (pes perde), ikinci perdeye (üst perde), üçüncü perdeye (tiz perde), dördüncü perdeye (düz perde) veya (bağlama perdesi) denir. Bu, Harput 'taki perde adlarıdır. Halk, birinci perdeye (başlaması), ikinci perdeye (aşması), üçüncü perdeye (çıkması), dördüncü perdeye de (yıkması) der. Her perde, bir gazelin iki mısrası ile söylenip, diğer perdelere geçilir, ve her perde değiştikçe, ara nağme de, yalnız tizlik bakımından değil, melodi bakımından da farklı nağmelerle çalınır ve söylenir. Ancak, şimdi bu incelikleri bilen çalgıcılar ve okuyucular, hemen yok gibidir. Kalanlardan, Şükrü Canaydın ve oğlu Mevlüt

Canaydin ile Klârnetçi Adalet, eski makamlara, en çok âşina olanlar arasında sayılabilir.

Okuyuculardan ise, bu mevzuda tam yetkili olarak yalnız Hafız Osman bey kalmıştır. Yetmişini aşkın ve rahatsız olmasına rağmen, ecdat yadigarı, ata armağanı olan bu makamların, doğruca ahfada intikali için, himmetini esirgemeyerek, sesinin telle tesbitine müsaade etmesine karşı, burada Memleket namına kendisine, teşekkür etmeyi, bir borç biliriz.

Gazelin bitiminden sonra, ahenge devam edilerek, Harput ağzı ve tavrı ile, "indim yarin bahçesine", gibi, bu ayaktan söylenen bir türküye geçilir. Güzel sesliler tarafından, bu türkülerin bir iki kıtası okunduktan sonra, sesine ve nefesine güvenen bir okuyucu tarafından da, solo olarak, bu makamın "Kayabaşısı"ı söylenir. Buna, halk arasında "Beşiri Hoyrat" denilir. Aynı makam içinde olmakla beraber, kendisine has ayrı bir ayağı ve ara nağmesi olan, Beşiri Hoyrat, ya tamamen söylenip bitirilir, yahut, iki satırdan son-ra, araya bir türkünün bir kıtası sokularak, tekrar Beşiri Hoyrat 'a dönülüp, bu yüksek hava, böylece bitirilmiş olur.

Hoyratın bitiminden sonra, "Örtki yazman yırtıla", "Bahçelerde meleme", "Görmedim âlemde" türküleri gibi, çok neşeli ve hareketli şıkıltımlara geçilir. Bu makamdan sonra, kendisine has bir özellik taşıyan

Müstezat söylenir ki, bu isim, nazım tarzından alınmadır. Çünkü Müstezat da güfte, yani "deyiş" olarak, hep müstezatlı gazeller seçilir.

Müstezat söylenirken, bazen dört satırdan, bazen, iki satırdan sonra, ara nağme yapılır. Müstezat, solo olarak; nakarat ise, koro olarak, söylenir. Ancak sesleri birbirine uyan ve aynı deyiş ve aynı ağızla söyleyebilen, mesela iki kardeş gibi, iki kişi tarafından da solo kısmı birlikte söylenebilir. Müstezadın, ilk dört satırı söylenip, koro halinde nakaratı da yapıldıktan sonra, "çıkması" yapılır; bundan sonra, "Aşran" ayağı tutularak, diğer bir yüksek havaya geçilir. Gazelin iki mısrası, Aşran 'a deyiş yapıp bitirildikten sonra, makam tekrar Müstezada yıkılarak, yine Müstezadın tam veya yarım ara nağmesi yapıldıktan sonra, Müstezada devam edilip, dört satır daha söylenerek bitirilir. Çalanların, söyleyenlerin ve dinleyenlerin şevkine ve zevkine göre, daha fazla uzatılarak söylendiği de olur.

Müstezat bittikten sonra da, oynak türkülere, oyun havalarına geçilebilir. Meselâ "Delilo" bu ayakta oynanan oyun havalarından biridir. Klâsik tertip, yukarıda söylenen sıradır. Ancak, bu sıra, uyulması gereken bir ke-sinlik ifade etmez. Müstezat, daha evvel, Beşiri Hoyrat daha sonra, söylenebildiği gibi, bu arada söylenmeden geçilenler de olabilir. Yalnız, eskiden bu makamlara, hakkiyle vakıf olan çalgıcılar ve okuyucular, bu sırayı tamamlamadıkça diğer makamlara geçmezlermiş.

ELAZIĞ'A AİT AĞIZ VE ŞİİRLER

Yetmiş dokuz ili gezdim dolaştım.

Zaman oldu çok şöhrete ulaştım.

Çok yerlerde çok işlere bulaştım.

Vatanın elleri çok güzel amma

Gakgoşlar diyarı Elaziz başga.

YEREL LEHÇE

Şüşnazlıların elmaları degene gadar herkese selam verdüğünü dutlar ve elamalar değdükten sonra herkesten selam kestiğini bilimidiz... **Bir Reklam :**

- Gocam Yeşildere zukağına tahılı. Her gece eve gan beran içinde geli.

Ne kadar yihasam gömlekteki gan lekelerini çiharamım. Neden?

- Merdane matiği dene densüz. Hem gan lekesinden hem de herifden gurtulursun.

MERDANA MATİK İnatçı heriflere kesin çözüm. Merdane Matik şimdi " Yaş Çubuk" hediyeli.

HALİD EMMİ

Dünyaca ünlü atıcımız Sayın Avcı Halid Emmi, Harput'un ve civar köylerin av merkalısı gençleriyle av yaparken; bir iki ıskaladığını gören gençler,

* Halid emmi eskisi gibi atamısın herhalde demişler.

Bu söze işgirlenen Halid emmi sinirlenerek,

* Ulan senin ağzın ne söli oğlum ne demek eskisi gibi. Eskiden nedisem

şimdi de oyum oğlum dalgamı geçisin it oğlu it. Uçanın, kaçanın, sürünenin gözünün elifinden vururum. Yeterki dünya gözünner bir görem.

Demiş. Halid emmi'nin eyce kızdığını sezen diğer bir genç;

* Halid emmi en iyi atarsın inanimde ya tüfeğin menzili yetişmezse.

Demesinden, Halid dayı eyce zıvanadan çıkmış.

"Hastır ulan" demiş. İsterse göğün yedi gat üsgeginden uçsun o fişeğe, saçmayan halid guveti verim daaaaa.....

Tam o sırada gökte uçan bi kuşa işaret eden diğer bir genç,

* Halid emmi ahanda uçı sıkısa öldür deyince Hama guşa doğru tüfeğini doğruldan HALİD emmi o hırsnan daha doğru dürüst nişan almadan arha arhasına iki fişek seplemiş. Ama kuş bahamısın demeden uçmu ki Halid emmi;

* gördüz yiğen nasıl gözünün elifine vurdum deyince..... Gençler hep bir ağızdan;

Di get baba sende nası vurdun hemi daha uçı hayvan

Halid emmi

* Eyiki siz söylisiz oğlum. Adı üstünde heyvan öldüğünü bilimi...

Yemekler

Elazığ mutfağı oldukça zengin yemek çeşitlerine sahiptir. 150'ye yakın yemek çeşidi olan Elazığ'da, üç öğün dışında "Kuşluk yemeği" ve özellikle "Yatsılık" denilen pestil, ceviz, orcik, meyve gibi yiyeceklerin bulunduğu sofralar açılır. Geleneksel Elazığ (Harput) mutfak kültürü, Türk mutfak kültürünün izlerini taşır. Sofra adabından yemek çeşitlerine kadar halen geleneksel özelliklerini koruyabilen Elazığ mutfağında; tarihi Oğuzlara kadar tutmaç, umaç, aş anamaşı, kara kavurma gibi yemekler halen varlığını sürdürmektedir.

Kış mevsimi için yapılan hazırlıkların başında taze meyve ve sebzelerin hemen hepsinin kurutulması gelir. Turşu ve salamura yapılır, şehriye ve erişte kesilir, kurut ve tarhana hazırlanır; tandır ekmeği yapılır; kavurma hazırlanır, orcik, pestil, tutunu yapılır.

Düğün ve sünnetlerde özel eğlence törenlerinde ziyafet çekilir, özel yemekler çıkartılır. Bütün bu işler komşu ve akrabaların yardımı ile topluca yapılır. Günümüzde geleneksel yemeklerimiz halen yapılmakla birlikte yeni yemek çeşitleri de Elazığ mutfağına girmiştir. Keban barajının yapılması ile birlikte tatlı su balıklarında Elazığ mutfağında yerini almışlardır.

Elazığ- Harput Mutfağı yörenin özelliklerine bağlı olarak çok büyük çeşitlilik ve zenginlik gösterir. İlin kendine has ve kendi ismiyle anılan çeşitli yemekleri vardır. Bu yemekler ülkemizin birçok yöresinde de Elazığ yemeği olarak yapılmaktadır. Büyük bir damak zevkine sahip olan Elazığ insanının , mevsimine göre pişirdiği yemeklerden başlıcaları şunlardır.

Çorbalar :

Erişte, keleş, lobik, kurutlu, kulaklı, bulama, un, yoğurtlu, pirinçli, mercimek, döğme, tarhana ve sebzeli çorbalarıdır.

Lapalar :

Yarma ve pirinç, kuymak, hilisli lapalarıdır.

Et Yemekleri :

Kaburga, kara kavurma, kelleç, kapama, taraklık, kızartma, şişkebabı, tas kebabı, keklik, kuzu kızartması, işgene, büryan, tava, güveç, ciğer kebabı ve paçadır.

Köfteler :

Harput köftesi, (bulgur köfte) içli köfte, fındık, yalancı, ekşili, nohutlu, kadınbudu, lüle, ayar, küncülü, (susamlı) köftelerdir.

Dolma:

Dilim, domates, biber, patlıcan, kabak, kofik, zeytinyağlı sarmalar, lahana, yaprak, bunbar ve kibe'dir.

Ekmekli

Sac ekmeği, taş ekmeği, peynirli ekmek, yağlı yufka, nohut ekmeği, fodula, sırın, patila (peynirli, çökelekli, kıymalı, kakırdaklı, soğanlı, kavurmalı, susamlı), püsün, (ufalama) , cevizli ve gömmedir.

Sebze:

Taze patlıcan, fasülye, kabak, oturtma, kabak aşısı, karnıyank, dizme, imam bayıldı, söğürtme, ıskın yemeği, kenger yemeği, badem çağlası yemeği, pirpirim (semizotu), musakka, bakla ve bamya yemekleridir.

Pilavlar

Bulgur, pirinç, etli bulgur ve pirinç tiridi, sulu pilav, patlıcanlı pilav, fasülyeli, soğanlı, nohutlu, mercimekli, mukaşerli, yemekli simit pilavı, keşkek (döğme pilavı) dır.

Börekler

Su böreği, el böreği, poğaç, tepsi böreği, (Peynirli, kıymalı, ıspanaklı), sana böreği, talaş ve bişi'dir.

Helvalar :

Un helvası, hesüde, pekmez, peynir, vişne, kayısı, irmik, kabak, kar ve ceviz helvası'dır.

Yumurtalı **Yemekler** :

Yağda, mıhlama, gaygana, ıskınlı, pestilli, ıspanaklı, fasulyeli ve yarım kuzu'dur.

Tatlılar :

Baklava, sarılıburma, dolanger, kalbur hurması, tel kadayıfı (Peynirli, Cevizli), revani, sütlaç, muskalı, zerde, göbek, dilber dudağı, kargaburnu,

Hoşaf:

Üzüm, kayısı, vişne, erik, kızılıcık, nar ve pekmezdır

ELAZIĞ İLİ HARİTASI

Bir düğün gününde erkeklerin hazar gölü etrafındaki oyunlarından bir görüntü

HAZAR GÖLÜ / ELAZIG

ELAZIĞ FOLKLOR EKİBNİN ÇAYDAÇIRA OYUNU

HAZAR BABA / ELAZIĞ

YARARLANILAN KAYNAKLAR;

Elazığ Valiliği Yayınları ;

-Elazığın Tarihi

-Elazığın Gelenek ve Görenekleri

Gakkoşlar şehri Elazığ; Hazım Peksever

Fırat Üniversitesi Yayınları; A'dan Z'ye Elazığ